

**Türkiye Ekonomisi' nde Faiz Oranları -
Enflasyon İlişkisi Üzerine Bir Model
Denemesi (1980- 2005)**

Sara Onur¹

sara_onur@yahoo.com

ÖZET

Bu makalenin amacı, Türkiye' deki faiz ve enflasyon oranları ilişkisini test etmektir. (1980- 2005) Otoregresif modellere dayanan orijinal model, aşağıdaki varsayımları temel almaktadır: enflasyonun nedeni faiz oranıdır. 2001 yılı sonrası ekonomi politikaları, enflasyon hedeflemesini temel almaktadır. Bu ampirik araştırma birim kök testlerini, ko- entegrasyon testleri ve granger nedensellik testlerini ele almaktadır ve enflasyon ve faiz oranları arasındaki güçlü fonksiyonu tahmin etmektedir. Enflasyon hedefleme politikaları devam etmektedir.

Anahtar Kavramlar: Faiz oranı, enflasyon oranı, GSMH oranı.

ABSTRACT

The purpose of this paper is to test for interest rates and inflation rates in Turkey (1980- 2005). The original model by Autoregressive models is based upon the following assumptions: the reason of inflation' s interest rates. After 2001' s economy policies are based upon inflation targeting. This empirical research takes the unit root tests, co - integration tests and Granger causality tests and estimates the strong function between inflation and interest rates. Inflation targeting policy in Turkey is going on.

Giriş

Küreselleşme politikalarıyla birlikte para politikasının da önemi arttırmıştır. Klasik iktisat ekolüne göre, para politikasının reel sektörü etkilemediği, nötr olduğu ve müdahale olmadan ekonomi doğal dengesine ulaşabileceği fikri teorik düzeyde, 1950' li yıllarda Neo Liberal bakış ile M. Friedman tarafından kurulan Monetarist Ekol' ce, para politikası araçlarının kontrolünün hedeflenmesiyle açıklanmaya başlanmıştır.

¹ Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

Ekonomi bilimi literatüründe yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra, 1970' lerde ki petrol krizi ve ülke ekonomilerinin çoğunda yaşanan enflasyon ve işsizlik oranlarındaki artış, hükümetleri makro ekonomik büyüklüklerde dengeye ulaşmak ve istikrar sağlamak için müdahaleye zorlamıştır.

Müdahale tercihi olarak para politikasının seçilmesinin en önemli iki nedeni, 1980' lerde yaşanan küreselleşme hareketlerinin, serbest döviz kurlarının da etkisiyle, daha çok para ve sermaye piyasalarında yoğunlaşması ve hükümetlerin ülke ekonomisi üzerindeki hâkimiyetinin para, sermaye hareketleri ve döviz kurları sayesinde azalmaya başlamasıdır.

Bir başka deyişle, 1980 sonrası küreselleşme politikalarıyla birlikte, kronik bir sorun olan yüksek enflasyon yeniden gündeme gelmiştir. Enflasyonun önlenmesi için enflasyon ve faiz oranları ilişkisi araştırılarak ortaya çıkarılan Parasal Kurallar literatürde Friedman, Fisher- Simons, Anayasal Kural ve Taylor Kuralı olmak üzere dört temel sınıfa ayrılmıştır. Bunlardan Taylor Kuralı, mevcut enflasyon ile hedef enflasyon farkının nominal faiz oranları ile ayarlanması sonucu ortaya çıkan bir kuraldır. Taylor Kuralı' nın işlemesi için, öncelikle mevcut enflasyon ve hedef enflasyon farkının önceden belirlenen ve kamuoyuna duyurulan bir oranda gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Enflasyon Hedeflenmesi olarak isimlendirilen bu politika, özellikle 1990' lı yıllar boyunca, Yeni Zelanda, Kanada, Birleşik Devletler, Finlandiya, Avustralya ve İspanya tarafından uygulamaya konmuştur.¹

Çalışmasının temel varsayımlarından en önemlisi, yüksek oranlı şeffaflık ve hesaplanabilirlikle, merkez bankasının hedeflediği enflasyonu enflasyon raporları ile kamuoyuna bildirmesi ve kamuoyunu motive etmesidir. Kurala Dayalı Enflasyon Hedeflemesi Politikası olarak isimlendirilen bu uygulamada, hedeflenen enflasyon genellikle %3 civarında olup, bu modelde merkez bankasının kurala bağlı enflasyon tahminlerinin rolü açıklanmaktadır. Amaç, çıktı istikrarı ve faiz oranının ılımlı bir yataylıkta ayarlanmasıdır.²

Kurala Dayalı Politika' nın karşıt savı, esnek enflasyon hedeflemesidir. Esnek Enflasyon Hedeflemesi daha az aktivisttir. Yani, uygun bir politika aracının veri bir şoka yönelik olarak daha az ayarlanmaktadır ve enflasyon (hedeften uzaklaşan bir durumdan) aşamalı olarak, enflasyon hedeflemesi çizgisine yaklaştırılmaktadır.³

1 Lars E.O. Svensson, "Open-Economy Inflation Targeting", NBER Paper Series, Working Paper No: 6545, <http://www.nber.org/papers/w6545>, Cambridge, 1998, s. 3

2 Svensson, age, s. 6

3 Svensson, age, s. 6

Küresel şokların önemli olduğu ve döviz kurunun, parasal politikanın geçiş mekanizmasında önemli bir rol oynadığı tüm reel dünyada, enflasyon hedeflemesi yapan ekonomiler, serbest sermaye mobilitesine sahip tamamen açık ekonomilerdir.¹

II. Tarihsel Gelişim

Klasik anlamda para politikası stratejisi, politika araçları (Açık piyasa işlemleri, bankalara iskontolu borçlar ve mevduat munzam karşılık ve disponibilitate oranları), operasyonel hedefler (para tabanı, faiz oranı), ara hedefler (parasal büyüklükler; M_1 , M_2 ve faiz oranları) ve geleneksel amaçlar olarak dört ana gruba ayrılmaktadır.²

Para politikasının geleneksel amaçları, tam istihdam, fiyat istikrarı, ekonomik büyüme ve ödemeler bilançosu dengesidir.³

Bu amaçlardan fiyat istikrarı ve ödemeler bilançosu dengesi, parasal sektör politikası ile tam istihdam ve ekonomik büyüme de reel sektör politikalarıyla ilişkilidir. Yakın zamanlarda bu amaçlardan ödemeler bilançosu amacı, döviz kurlarında istikrar olarak dönüşüme uğramıştır. Ayrıca para politikasının amaçlarına faiz oranlarında istikrar sağlamak da eklenmiştir. Bu durumda, parasal sektördeki fiyat istikrarının sağlanması, faiz oranları ve reel döviz kuru arasında çatışmanın sonucu *Olanaksızlık Üçlemesi Teoremi' ni* ortaya çıkarmaktadır.⁴

1970' lerde petrol krizleriyle tüm dünya ülkelerinde yaşanan yüksek enflasyon, işsizlik ve düşük büyüme gibi ekonomik sorunlar nedeniyle uygulanan Keynes ekonomi mantığının ve ihtiyari para politikalarının sorgulanmasına neden olmuştur.

Keynesyen Ekonomi yani aktivist politika (ihtiyari politika), enflasyon oranının tam istihdam düzeyini aşması halinde, üretimi teşvik edici genişletici para politikasının uygulanarak enflasyonun ve buna bağlı olarak işsizliğin düşürülmesini savunmaktadır. Aktivist politikanın temeli, para ve maliye politikalarındaki değişikliklerin, Philips eğrisi ve makro ekonomik

1 Svensson, age, s. 6

2 TÜSİAD, Enflasyon ve Büyüme Dinamikleri Gelişmekte Olan Ülke Deneyimleri Işığında Türkiye Analizi, Aralık 2002, Yayın No: TÜSİAD- T/ 2002- 12/ 341, sh.80.

3 İlker Parasız, Para Politikası Türkiye Uygulaması, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1998, sh. 2.

4 Alövsat Müslümov, Mübariz Hasanov, Cenktan Özyıldırım, "Döviz Kuru Sistemleri ve Türkiye' de Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Ekonomiye Etkileri, TÜGİAD Ekonomi Ödülleri 2003, <http://www.tugiad.org.tr/tugiad.php?sayfa=ekonomi&kategori=3&all=1>, s. 2

modeller yardımıyla ekonomi üzerindeki etkilerini öngörmenin mümkün olmasına dayanmaktadır.¹

Aktivist politikaya karşı birkaç eleştiri söz konusudur: Bunlardan ilki, Monetarizmin kurucusu olan M. Friedman tarafından ileri sürülen, Gecikme (lag) Etkisi' dir. Bu etkiye göre, para politikalarının ekonomi üzerindeki etkisi, uzun ve değişken gecikmelerle ortaya çıkmaktadır.²

Aktivist para politikaları, uzun- değişken zaman gecikmelerine sahip olan enflasyon ile işsizlik arasındaki değiş- tokuşun uzun dönemde kaybolması, zaman tutarsızlığı ve enflasyon maliyetleri nedenleriyle eleştirilmiştir. Sonuçta ulaşılmak istenen tek ekonomik amaç olarak fiyat istikrarı belirlenmiştir.³

Monetaristlere göre, Klasik Philips eğrisindeki enflasyon ve işsizlik arasındaki değiş tokuşun uzun dönemde geçersiz olmakta, reel sektör sadece para çoğaltandan etkilendiğinde, fiyat düzeyinde bir artış olduğu ve daha yüksek enflasyon kabul edilse dahi, yüksek bir istihdam düzeyine ulaşamamaktadır. Çünkü adaptif beklentiler hipoteziyle birlikte, reel etkiler yalnızca kısa dönemde geçerli olmaktadır.⁴

Ayrıca, rasyonel beklentiler hipotezine göre, bilginin tamlığı söz konusu olduğu için, ihtiyari para politikalarını etkisi değil uzun dönemde, kısa dönemde bile ortaya çıkmamaktadır.⁵ Rasyonel beklentiler hipotezine göre, kısa dönemde yüksek enflasyon pahasına olsa bile işsizliği düşürmek olanaksızdır. Sargent- Wallace ve Barro tarafından geliştirilen bu görüşe, Politika Etkinsizliği Önermesi denir.⁶

Ayrıca, Monetarist iktisadın öncüsü M. Friedman' a göre, ihtiyari para politikasının etkilerinin uzun dönemde ve gecikmeli olarak ortaya çıkması sonucu, istihdam ve çıktı gibi kısa vadeli reel ekonomik büyüklüklerin yönetimini zorlaştırarak, enflasyon ve işsizliğin doğmasına neden olmaktadır.⁷

1 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 3

2 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 3

3 www.econturk.org/turkiyeekonomisi/bayram.doc ("T.C. Merkez Bankası Para Politikasının Güvenirliliği", 2003), sh. 2

4 Bayram, Age, s. 3

5 Bayram, Age, s. 4

6 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 3

7 Bayram, Age, s. 4

Ayrıca, Friedman ve Phelps' e göre, uzun dönemde enflasyon ile işsizlik oranı arasında bir ilişki bulunmamaktadır.¹

Aktivist Politikaya yönelik bir başka eleştiri Zaman Tutarsızlığıdır; Kydland ve Prescott tarafından formüle edilen, Barro ve Gordon' ın katkıları ile geliştirilen Zaman Tutarsızlığı Sorunu, para politikalarının kurala göre yürütülmemesi sonucunda enflasyonist eğilimin ortaya çıktığını açıklamaktadır. 'Benim bildiğimi, bildiğini biliyorum' biçiminde ifade edilen, bilgiye dayalı süreç, özel sektörün Merkez Bankasının açıkladığı politikadan vazgeçmesi ve yüksek enflasyon oluşturacağını bilmesi sonucu, yüksek enflasyon oranını umması ve böylece ekonomide daha yüksek enflasyon ve işsizlik oranlarının oluşması biçiminde işleyerek, enflasyonist eğilimi ortaya çıkarmaktadır.²

Yeni klasik iktisatçılar, aktivist politikaların zaman tutarsızlığı sorununa alternatif olarak, merkez bankasının güvenirliliği ve zaman tutarlılığı kavramını geliştirmektedir.³

Aktivist Politikaya ait, politika etkilerinin makro ekonomik modellerle ölçülebileceğine yönelik görüşüne karşı ileri sürülen Lucas Eleştirisi' ne göre, yapısal parametrelerin uygulanan politikaya göre değişmediği varsayımı geçersizdir. Çünkü hükümetin politikasının değişmesi halinde, özel sektörün içsel olan beklentilerinin de değişmesi ve bu değişiklikler tasarruf, yatırım, işgücü arz ve talebi ile mal arz ve talebini etkilemektedir. Böylece, önceden tahmin edilen değişiklikler geçerli olmadığı için, politikaların ekonomi üzerindeki etkisini tahmin etmekte kullanılamamaktadır.⁴

Ayrıca Aktivist politikaların sonucunda ortaya çıkan enflasyonun yol açtığı maliyetler, toplum için katlanılması zorunludur.⁵

Bu maliyetler, ayakkabı köselesi maliyeti, mali sektöre yapılan aşırı yatırım, vergi sistemindeki etkinsizlikler, kayıt dışı ekonominin genişlemesi, büyüme oranları üzerindeki olumsuz etki, belirsizlikler nedeniyle doğru tahsis kararlarının alınmaması, risk primlerinin artması, kısa vadeli davranışların yaygınlaşması ve fiyatların sık değiştirilmesinden kaynaklanan mönü maliyetleri de diğer enflasyon maliyetleri arasında yer almaktadır.⁶

1 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 3

2 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 4

3 Bayram, Age, s. 3

4 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 5

5 Bayram, Age, s. 6

6 Bayram, Age, s. 8

Elde para tutmayı minimize etmenin maliyeti olan, ayakkabı kösesi maliyeti, para talebi ve faiz oranları arasındaki ilişkiyle açıklanmaktadır. Fisher eşitliğine göre, t zamanının nominal faiz oranı (i_t), t zamanının reel faiz oranı (r_t) ve t zamanının beklenen enflasyonunun (π^e_t) toplamına eşit olup ($i_t = r_t + \pi^e_t$), enflasyon ve enflasyon beklentilerinin artması durumunda, nominal faiz oranlarının da artması ve bireylerin elde para veya nominal değerli aktif tutma meylini azaltmaktadır. Böylece, elde para veya nominal değerli aktif tutmanın alternatif maliyeti yükselmektedir. Bir başka deyişle, elinde fazla para tutmayan kişiler gerektikçe para çekmek için sık bankaya gideceklerinden ve dolayısıyla "ayakkabılarının eskimesi maliyeti" ile karşı karşıyadırlar.¹

Mali sektöre yapılan aşırı yatırımlar, fiyatlar genel düzeyinin istikrarsız olması durumunda verimli alanlara yatırım yapmaktan kaçınılması, normal işlerde komisyonculuk sayesinde kazanç yani, faaliyet dışı gelir elde edilmesidir.²

Vergi sistemlerinin enflasyona endekslenmemesi sonucu, enflasyondaki yükselme, sermayenin maliyetini yükseltmesine, yatırımların optimal düzeyin altına düşmesine ve sosyal maliyetlere yol açmaktadır. Feldstein' a göre, enflasyon % 0 yerine % 2 olması durumunda, vergilerle ilgili çarpıklıkların yol açtığı sosyal kayıplar GSYİH' nin % 1 civarında olmaktadır.³

Kayıt dışı ekonomi, artan enflasyon karşısında daha yüksek vergi dilimine geçen mükelleflerin satın alma gücünün düşmesi ve gerçek gelirlerin vergi dairelerinden gizlenmesi sonucu, vergi hâsılatının düşmesi, borçlanma faiz oranlarının yükselmesi, reel ekonominin kredi maliyetlerinin artması nedenleriyle genişlemektedir.⁴

Sloganları 'uzun dönemde hepimiz Keynesci' yiz olan monetaristlere göre, kısa dönemde para politikası yöntemi, amaçlar arasında uzlaştırma yönünde değişmeye başlamıştır. Bir başka deyişle para politikası yöntemi, aktivist politikalar, kurallara göre politikalara doğru bir dönüşüm yaşamıştır. Bir başka deyişle, Monetaristler, Aktivist politikalar yerine de, merkez bankasının bağımsızlığı şeffaflık ve hesap verilebilirlik ve ayrıca maliye politikasının disipline edilmesi gibi bileşenlerden oluşan kurula dayalı politikalar uygulanmaya başlanmalıdır.⁵ Ekonomik aktörlerin beklenti ve

1 Bayram, Age, s. 8

2 Bayram, Age, s. 9

3 Bayram, Age, s. 10

4 Bayram, Age, s. 10

5 Bayram, Age, s. 11

davranışlarının para politikasına karşı duyarlılığı ya da para otoritesinin enflasyon ve işsizlik karşısındaki öncelikleri Tepki Katsayısı' nı oluşturmaktadır. Açıklık ve şeffaflık sayesinde bilinen tepki katsayısının yüksek tutulduğu, para otoritesinin sadece enflasyonla ilgilendiği ve para politikasında üretim açığını ihmal ettiği zaman monetarist, tepki katsayısının sıfır ama büyüme tepki katsayısının yüksek tutulması durumunda, para otoritesinin işsizlikle ilgilendiği ve enflasyonu ihmal ettiği durumda Keynesyen kural elde edilmektedir.¹

Aktivist politika, merkez bankasının ekonominin gidişatına göre uygun politika araçlarını kullanması anlamına gelirken, kurula dayalı politika, merkez bankasının somut görevlerle yükümlü olmasını gerektirmektedir.²

Kurula göre politikalarını, para politikasının nominal bir değişkeni hedeflemesi gerektiği ve politikanın önceden belirlenen bir kurula uygun olarak yürütülmesi gerektiği olarak, iki temel varsayım sahiptir.³

Para politikasının nominal bir değişkeni hedeflemesi, parasal büyüklük - döviz kuru gibi *ara değişkenlerin* hedeflenmesi veya nominal milli gelir, fiyat seviyesi - enflasyon oranı gibi *nihai bir amaç* değişkeni üzerine hedef konulmasını öngörmektedir. Ara hedefleme stratejisinin avantajı, hedeflere ulaşmanın göreceli olarak hızlı ve kolay olması iken, dezavantajı, seçilen ara hedef ile ulaşılacak istenen amaç arasındaki bağlantının kuvvetine ilişkin kuşkulardır.⁴

Araç kurulu, önceden kararlaştırılmış değişkenler veya ileriye dönük değişkenler ya da her ikisinin öngörülen bir fonksiyonudur.⁵

Nihai değişkenin hedeflenmesinin temel avantajı, bireylerin hedefleri daha kolay anlaması ve bu nedenle beklentilerini bu hedefe göre ayarlamasıyken, sakıncası uygulama sonuçlarının göreceli olarak geç alınması ve para politikasının tam kontrolü altında olmamasıdır.⁶

Kurula göre politikalar, makro ekonomide kalıcı bir istikrarın sağlanması ve geleceğe dönük öngörülebilirliğin tesis edilmesi için temel ekonomik ve mali göstergelerde sayısal bazı hedeflerin sınırlamaların ve aynı zamanda

1 <http://akat.bilgi.edu.tr/others/0404.kural.pdf> ("Dalgalı Kur ve Para Politikası: Bir Parasal Kural Önerisi", Nisan 2004)

2 Bayram, Age, s. 12

3 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 5

4 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 5

5 Bayram, Age, s. 13

6 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 6

prosedürlerin belirlenmesi olarak mali ve parasal kurallar olarak iki kısımda sınıflandırılmaktadır.¹

Mali ve parasal kuralların oluşturulmasının temel nedenleri, mali disiplini sağlamak, makro ekonomik istikrarı sağlamak, mali sürdürülebilirlik (makul reel faizle, dışlama etkisinin ortadan kaldırılması), hükümetin kredibilitésinin artırılması ve siyasi popülizmin engellenmesidir.²

Mali ve parasal kuralların, mutlak olarak, yasal dayanaklarının olması, uzun vadeli, kalıcı olmaları, iyi tanımlanmış, şeffaf, basit, esnek ve yaptırım gücü olması gerekmektedir.³

Parasal kurallar, Friedman Kuralı, Fisher- Simons Kuralı, Anayasal Kural ve Taylor Kuralı olarak dörde ayrılmaktadır. Friedman Kuralı, para arzında her yıl % 3 ile % 5 oranında artırılması gibi bir sınırlama getirerek, fiyatlarda istikrar yerine, parasal büyüklüklerin (M_1 , M_2 vs.) büyüme oranlarını hedef almaktadır.⁴

Endeksleme Kuralı da denen Fisher- Simons kuralına göre, para arzının fiyat endeksine bağlı olarak değiştirilmesi sonucu, paranın değerinin korunmasını hedeflemektedir. Plastik para gibi, para yerine geçen değerlere göre para miktarında ayarlama yapma esnekliği vermesi açısından Friedman kuralından daha avantajlı olmasına rağmen, bu kuralı izlemek parasal büyüme kuralını izlemekten daha zordur.⁵

Anayasal İktisat ekolünün kurucusu olan J. Buchanan' a ait Anayasal Kural, para miktarının anayasada belirtilen oranda sınırlandırılmasını öngörmektedir.⁶

1993' de Taylor tarafından ileri sürülen Taylor kuralına göre parasal otorite, hedeflenen enflasyon ile gerçekleşen enflasyon arasında istenmeyen farkın doğması karşısında nominal faiz oranını değiştirerek, fiyatlar genel düzeyini ve üretim düzeyini istikrarlı hale getirebilmektedir.⁷

Taylor kuralı temel olarak, para otoritesinin tavrının kamuoyunca bilinmesini sağlayarak, ekonomik konjonktürde istenmeyen saptamalara ve

1 <http://www.canaktan.org/ekonomi/kurumsal-iktisat/makaleler/optimal-kural.htm>

2 Aktan, Age, s. 4

3 Aktan, Age, s. 4

4 Aktan, Age, s. 4

5 Aktan, Age, s. 4

6 Aktan, Age, s. 4

7 Aktan, Age, s. 4

özellikle enflasyona karşı para politikasının tepkisini sistematikleştirmektedir.¹

Taylor Kuralı'ndaki işlem süreci, cari bilginin esas alındığı, orta hedef değişken olarak kullanılan merkez bankasının içsel kurala bağlı olduğu, merkez bankasının hedefteki saptamaları minimize etme görevini yüklediği bir tür enflasyon tahmin hedeflemesidir.²

III. Enflasyon Hedeflemesi

Frederick Mishkin' in fikir babalığını yaptığı³, enflasyon hedeflemesinin 1990' lı yıllarda popüler olmasının en önemli nedeni, merkez bankaları tarafından ara hedef olarak kullanılan parasal büyüklükler (M_1 , M_2) ile reel değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin 10 yıl öncesinde görülmemesidir.⁴

Bir başka deyişle, sosyal ve ekonomik olarak maliyetli olan yüksek enflasyona karşı, uzun yıllar endüstriyelmiş ve gelişen ülkeler parasal büyüklükler veya döviz kurları olarak ara değişkenlere dayanan parasal politikalar uygularken, döviz kuru ve para talebi istikrarı bu stratejilerin yetersizliğinin gözlenmesinden ötürü 1990' lar boyunca doğrudan enflasyonun kendisine odaklanmıştır.⁵

1990' ların ilk yarısında enflasyonu diğer gelişmiş ülkelere oranla yüksek olan Yeni Zelanda, Kanada, İngiltere, İsveç, Avustralya, Finlandiya ve İspanya ilk örnekler olup, daha sonraları 1990' lı yılların ikinci yarısında İsrail, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Meksika, Kolombiya, Brezilya, Güney Afrika, Şili, Güney Kore ve Tayland da enflasyon hedeflemesine yönelmişlerdir.⁶

Enflasyon hedeflemesi, ilan edilen hedefe ulaşmak için kurumsal ve enflasyon yorumu için sayısal bir hedefin ilanını temel alan parasal politikası çatısı olup, bu strateji altında, enflasyon çapası, kamuoyuna açıkça ilan edilen enflasyon hedefinin kendisidir.⁷

Genişletici para politikası uygulayarak, kısa dönemde üretim ve istihdamı artırma olasılığı, merkez bankasının uygulayacağını ilan ettiği para

1 Akat, Age, s. 6

2 Svensson, Age, s. 9.

3 <http://www.ntvmsnbc.com/news/99957.asp>

4 TÜSİAD, Enflasyon ve Büyüme Dinamikleri Gelişmekte Olan Ülke Deneyimleri Işığında

Türkiye Analizi, Aralık 2002, Yayın No: TÜSİAD- T/ 2002- 12/ 341, sh.79

5 Duman, Age, s. 2

6 TÜSİAD, Age, s.79

7 Duman, Age, s. 4

politikası ile uygulanan para politikası arasındaki farklılaştırma olarak tanımlanan Dinamik Tutarsızlık sorununu ortaya çıkarmıştır. ¹

Bir tür güven sağlama sorunu olan, Dinamik Tutarsızlık sorununun nedeni, merkez bankasının para politikasına karşı, piyasadaki birimlerin gelecekle ilgili beklentilerinin ve kararlarının, merkez bankasının umduğu gibi gerçekleşmemesidir. ²

Dinamik Tutarsızlık merkez bankasının uygulayacağı politikaya karşı, mal ve hizmet sektöründe fiyatlama, işçi ve işveren arasında ücret artış sözleşmeleri ve dolaylı olarak tasarruf, üretim ve yatırım kararları üzerinde etkili olarak ortaya çıkmaktadır. ³

Dinamik Tutarsızlık'ın politik manipülasyona dönüşmesinin en önemli nedeni, merkez bankasının izleyeceğini ilan ettiği parasal politikada, üretimin artırılması ve işsizliğin azaltılması gibi reel sektör politika kaygıları veya hükümet harcamalarının finansmanı gibi politik kaygılarla, ani ve beklenildiğinden farklı bir manevra yapmasıyla ortaya çıkmasıdır. ⁴

Dinamik Tutarsızlık sorununu aşmak için, *parasal hedefleme ve döviz kuru hedeflemesinden* oluşan Ara Hedefleme Yaklaşımı ve *nominal gelir hedeflemesi ve enflasyon hedeflemesinden* oluşan Amaç Hedefleme Yaklaşımı olarak iki temel yaklaşım söz konusudur. ⁵

Bu yaklaşımlar, para politikasının belirli bir kural setine uygulanması gerekliliği yani nominal çapa kullanımını yaygınlaştırmıştır. ⁶

Enflasyon hedeflemesi, geleceğe dönük bakış açısını vurgulayan bir yaklaşım olup, enflasyon beklentilerini aşağı çekmeyi ve ekonomi politikalarının güvenilirliğini artırmayı amaçlamaktadır. ⁷

Para politikasının güvenilirliğinin bir başka kriteri, merkez bankasının bağımsızlığıdır. Merkez bankasının bağımsızlığı ile enflasyon arasındaki ters ilişki, kurumsallaşması sağlanmış piyasalarda mümkündür. Merkez bankasının yalnız amaç değil, araç bağımsızlığına da sahip olması gerekmektedir. ⁸

1 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 7

2 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 8

3 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 8

4 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 9

5 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 9

6 Bayram, Age, s. 16

7 TÜSİAD, Age, s. 79

8 Bayram, Age, s. 19

Para politikasının güvenilirliğinin diğer bir kriteri, şeffaflık ve hesap verilebilirliktir. Bu durum, özellikle merkez bankasının demokratik meşruiyete sahip bir kurum olarak kabul edilmesinin sonucudur. ¹

Ayrıca, Enflasyon hedeflemesinde yıllık ya da daha uzun vadedeki hedef, nominal çapa görevi görmekte olup, merkez bankası ekonomik aktörlerin beklentilerini doğru yönlendirebilmek için enflasyonla ilgili araştırma ve çalışma raporlarını kamuoyuyla paylaşmaktadır. ²

III.1. Ara Hedefleme Stratejisi

Parasal hedefleme, yurt içi gelişmelere uygun olarak belirleme ve uygulama olanağı vermesi, enflasyon hedeflerini seçme ve reel sektördeki dalgalanmalara tepki verme imkânı sağlaması, hedeflemede konan hedefin kolaylıkla anlaşılması, hedefe ulaşıp ulaşılmadığının kolayca tespiti, merkez bankasının niyeti hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi, daha düşük enflasyon beklentilerinin oluşumuna neden, genişletici para politikalarının uygulanmasına engel olması gibi avantajlara sahiptir. Parasal bir büyüklüğün değişim oranının enflasyonun tek belirleyicisi olan parasal hedefleme, iki şarta bağlıdır; ilk şart, amaç değişken- hedeflenen parasal büyüklük arasında güçlü ve güvenilir bir ilişkinin bulunmasıdır. İkinci şart, hedeflenen parasal büyüklüğün merkez bankasının tam kontrolü altında olması gerekliliğidir. ³

Parasal hedefleme, finansal sistemin istikrarsız olduğu ve yeniliklerin yaşandığı dönemlerde başarılı olamamaktadır. ⁴

Parasal çapa, eğer bir çapa olarak kullanılan parasal büyüklük için istikrarlı talep varsa etkindir. Para talebi ve yurtiçi para dengeleri istikrarsız olduğu gibi, gelişen ülkeler parasal büyüklüklerin üzerinde tam bir kontrole sahip olmadığı için, parasal hedefleme riskli strateji olarak sayılmaktadır. ⁵

Para arzı hedefleme politikası, 1970 ve 1980' li yıllarda ABD, Almanya, İsviçre ve Fansa tarafından izlenmiştir. Gelişmiş ve derin mali sistemlere sahip olan bu ülkeler enflasyon konusunda sorun yaşamadıklarından dolayı yeni bir politika arayışına girmemişlerdir. ⁶

1 Bayram, Age, s. 19

2 TÜSİAD, Age, s. 79

3 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 10

4 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 10

5 Duman, Age, s. 3.

6 Kamuran Malatyalı, Enflasyon Hedeflemesi, Ülke Uygulamalarına Örnekler ve Türkiye' de Uygulanabilirliği, DPT, Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü Çalışma Raporları: 1998- 01, Mart 1998, sh. 3

Parasal büyüklüklerin hedeflemesi, artan yeni mali araçlar ve mali serbestleştirme sonucu zorlaşmaya başlayan bir uygulama olup, ABD ve Almanya' nın örtülü bir biçimde nihai amaç olarak fiyat istikrarı hedefine yönelmiştir. FED ve Bundesbank' ın uyguladığı para politikası açık bir enflasyon hedeflemesi sayılamamakta olup, esnek para politikası biçiminde ortaya çıkmaktadır.¹

Döviz kurunun nominal çapa olarak kullanılması sonucunda, ülkenin para biriminin, ekonomisi güçlü bir diğer ülkenin para birimine sabitlenmesi ya da değişim oranının önceden belirlenmesi, enflasyonist beklentileri aşağı çekerek, fiyat istikrarını sağlamak da başarılı olması ve piyasa birimleri için kolay değerlendirilip, açıkça izlenebilmekte olup, parasal politika için ilave kanallara da izin vermektedir; kapalı bir ekonomide standart geçiş kanalları toplam talep kanalı ve beklentiler kanalıdır. Parasal otorite toplam talep kanalı ile kısa dönemli faiz oranı üzerindeki etkisine karşı bir gecikmeyle toplam talebi, ardından enflasyonu (Phillips Eğrisi), beklentiler kanalı ile de, sırasıyla, gecikmeli olarak enflasyonu (ücret ve fiyat ayarlama davranışına karşı) etkileyebilmektedir.²

Para ile para benzerleri arasındaki ayırımın muğlak olduğu ve yüksek enflasyondan düşük enflasyona geçiş sürecinde paranın dolaşım hızının tahmin edilmesinin güç olduğu kronik enflasyon yaşayan ülkelerde, döviz kuru hedeflemesi, para talebi ve dolaşım hakkında herhangi bir bilgiye gerek duyulmamasını sağlama avantajına sahiptir.³

Döviz kuru çapası, enflasyonu hızlı olarak düşürmeyi sağlayarak, zaman tutarsızlığı sorununu çözebilmektedir.⁴

Engel- West (2004) ve Clarida ve diğ. (1998), merkez bankalarının para politikası amacı olarak, döviz kurunun nominal çapa olarak kullanmasını araştırmıştır.⁵

Döviz kurunun nominal çapa olarak kullanılmasının dezavantajları, sabit döviz kuru rejimi sayesinde, ülkenin bağımsız bir para politikası izleyememesi, reel sektördeki değişimlere merkez bankasının tepki

1 Malatyali, Age, sh. 8.

2 Svensson, Age, s. 12.

3 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 11.

4 Duman, Age, s. 3.

5 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 12

verememesi ekonominin iç ve dış şoklara daha duyarlı hale gelmesi sonucunda yaşanan kur krizlerinin ortaya çıkmasıdır.²

III.2. Amaç Hedefleme Stratejisi

1978' de Meade tarafından ortaya atılan, Nominal Gelir Hedeflemesi, reel gelir ile fiyatlar genel düzeyinin çarpımına eşit olan nominal gelir hedeflemesi altında, reel gelir ile fiyatlar genel düzeyindeki değişimleri dikkate almaktadır. Fiyat seviyesindeki her yüzdelik artış için reel çıktı düzeyinin %1 oranında azaldığını ifade eden nominal gelir hedeflemesi, fiyat istikrarının olduğu bir durumda şokun tamamı elimine edilene kadar sıkı para politikası uygulanmasını gerektirmektedir.³

Nominal gelir hedeflemesinde kullanılan temel değişkenler GSMH ya da GSYİH olup, bir tür üretim hedeflemesidir.⁴

İlk kez Yeni Zelanda' da uygulanmaya konmuş olan, enflasyon hedeflemesi konusunda, hedef ve kural farkı söz konusudur. Merkez bankası tarafından tek başına belirlenebileceği gibi, hükümet de merkez bankası için hedef belirleyebilmektedir. Kural, hedefe hangi değişkenlerin kullanılarak ulaşılacağı planlanmasıdır.⁵

Enflasyon oranı veya fiyat düzeyi seçeneklerinden hangisinin tercih edileceği, hedeflemenin enflasyon oranı üzerinden yapıyorsa, bunun için TEFE ya da TÜFE indekslerinden hangi endekse bağlı enflasyonun seçilmesi gerektiği, hedeflemenin belli bir nokta veya banttıan hangisine, genişliğinin ne olması gerektiği, hedeflemenin ne süreyle uygulanacağı ve hedefin kim tarafından ilan edileceği enflasyon hedeflemesinde karar verilmesi gereken konulardır.⁶

Enflasyon hedefinin seçimi para otoritelerinin şeffaflık ve esneklik arasındaki optimum karışıma bağlı olması ve azami esneklik için hedef endeksine yiyecek, enerji gibi işletme fiyatları ile vergi gibi bir kerelik fiyat sıramalarının dahil edilmediği TÜFE değişken olarak tercih edilmektedir.⁷

Esnek tüketici fiyat indeksi ve enflasyon hedeflemesinin birlikte kullanılması, yalnızca tüketici fiyat indeksinin değişkenliğini değil, aynı

1 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 12

2 http://www3.dogus.edu.tr/amuslumov/Kur/5.%Hedefleme%20_%20MHO.pdf

3 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 13

4 Malatyali, Age, sh. 5

5 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 14.

6 Malatyali, Age, sh. 9.

7 Melike Alparslan ve Pelin Ataman Erdönmez, Enflasyon Hedeflemesi, Bankacılar Dergisi, sayı: 35, 2000, s. 4

zamanda çıktı açığının ve reel döviz kurunun değişkenliğini de sınamaktadır. Geleneksel görüşün tersine olarak, negatif verimlilik ve pozitif talep şoklarının enflasyon ve çıktı açığı üzerinde benzer etkileri söz konusudur.¹

Hedeflemenin bir nokta hedef ya da belli bir bant aralığında olması tercihi ile ilgili olarak en büyük belirleyici husus, nokta hedefin tutturulmasının zorluğu olup, genellikle enflasyon hedeflemesi uygulayan ülkelerce nokta hedef yerine belli bir band izlenmektedir.²

Hedef ulaşılmak istenen amaç, kural ise amacın gerçekleştirilmesi için izlenecek yöntemdir. Enflasyon hedeflemesinin gerçekleştirilmesi için gereken koşullar, merkez bankasının bağımsızlığı, hesap verilebilirlik, şeffaflık, kredibilitesinin yüksek olması, resmi makamların, nominal döviz kuru veya ücretler gibi başka bir nominal değişken için hedef düzey belirlememesidir.³

Merkez bankalarının ortak özelliklerine rağmen, zamanlama, piyasaya giriş koşulları, piyasaya giriş-çıkış sıklığı, ihalelere katılma koşulları, zorunlu karşılık oranlarının belirlenmesi ve kapsadığı yükümlülükler, bu yükümlülüklerin yerine getirilme süreleri gibi konularda farklılık göstermektedir. Merkez bankaları kısa dönemli rezerv yönetimini faiz oranlarını etkileyerek, faiz oranı stratejileri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.⁴

Döviz kuru hedeflemesine karşıt bir görüş olarak enflasyon hedeflemesi, yurt içi ve yabancı finansal kaynakların, döviz kuru ve parasal hedefleme üzerinde meydana getirdiği şoklar için, büyük bir güce sahip olması için merkez bankalarına imkan tanımak gibi bir avantaja sahiptir.⁵

Enflasyon hedeflemesi, yapışkan ve esnek enflasyon hedeflemesi olarak iki kısma ayrılmaktadır.⁶

Yapışkan enflasyon hedeflemesi, güvenilirliği sağlamak için avantajlı olmasına rağmen, daha fazla çıktı istikrarsızlığını ortaya çıkarmakta ve tüm şartlar altında hedefe doğru, hızlı bir ivmeyle ulaşmayı gerektirirken, esnek enflasyon hedeflemesi, döviz kurunu araç değişken ve daha fazla ılımlı

1 Svensson, Age, s. 15

2 Malatyali, Age, s. 10.

3 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 15

4 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 15

5 Duman, Age, s. 4

6 Duman, Age, sh. 5

olarak kullanmakta ve fiili enflasyonun, hedef orana aşamalı olarak ulaşılması öngörülmektedir.¹

Bir başka deyişle, yapışık enflasyon hedeflemesi, belirli bir hedef çerçevesinde istikrarlı ve tek hedefli bir politika olup, terminoloji bu konuda Swensson' u izlemektedir.²

Enflasyon hedeflemesi çatısına uyum sağlayan tüm merkez bankaları esnek enflasyon hedeflemesini tercih etmektedir.³

Aynı zamanda enflasyon hedeflemesi, çıktı istikrarı gibi, para politikası için ilave amaçların olduğu bir politika olup, enflasyon yerine, makro değişkenlerde daha az aktivizme ve değişikliğe izin verebilmektedir.⁴

Çekirdek enflasyon, toplam tüketici fiyat indeksinin fiyatlardaki titreşimli ve istikrarsız kısa dönemli hareketleri sorunu içerdiği⁵ ve enflasyon hedeflemesini seçen ülkelerin Merkez bankaları arasında esneklik kazandırmak amacıyla merkez bankası tarafından politika hedefinin ölçümü olarak kullanılmaktadır.⁶

Özel imalat sanayi fiyat endeksi, Türkiye için çekirdek enflasyon olarak kullanılmaktadır.⁷

Çekirdek Enflasyonun temel dezavantajı, daha az şeffaf olan ve toplam tüketici fiyat endeksi olarak kamu tarafından açıkça anlaşılabilirliği. Enflasyon indeksinin seçimi esneklik ve şeffaflık arasındaki değiş tokuşu zımni olarak ifade etmekte olup, toplam tüketici fiyat indeksinin seçiminde, enflasyon beklentilerini şekillendirmek ve izleme kolaylığına sahip olduğu için hedef indeks olarak faydalanılmaktadır.⁸

Enflasyonun doğrudan hedeflenmesi rejiminde önem taşıyan iki temel kavram, merkez bankasının sorumluluk alanının belirlenmesi ve şeffaf olması gereğidir.⁹

1 Duman, Age, sh. 6

2 Svensson, Age, s. 18

3 Duman, Age, s. 9.

4 Svensson, Age, s. 19

5 Duman, Age, s. 10

6 Alparslan, Erdönmez, Age, s. 5

7 Alparslan, Erdönmez, Age, s. 5

8 Duman, Age, s. 10.

9 Alparslan, Erdönmez, Age, s. 5

Enflasyonu doğrudan hedefleyen merkez bankaları enflasyon ve para politikasının geçmiş ve gelecek performansını Enflasyon Raporları ile yayınlamaktadır.¹

Gelişmekte olan ülkeler için emsal teşkil edecek kriter olarak kabul edilebilen ve enflasyon hedeflemesini uygulayan gelişmiş ülkelerin ortak özellikleri, fiyat istikrarından çok, enflasyonun doğrudan hedeflemesini temel almakta olup, enflasyon hedefinin belirlenmesinde Tüketici Fiyat İndeksi kullanılmaktadır. Enflasyon hedefleri rakamsal değerler yerine bir bant aralığında belirlenmekte ve para politikasına güvenilirliğin kurulması ve devamı büyük öneme sahiptir.²

Ayrıca gelişmiş ülke deneyimlerine göre, enflasyon hedeflemesine geçiş için başlangıçta enflasyon düzeyinin yüzde 10' un altında olması gerekmektedir.³

Enflasyon hedeflemesi izlenebilirlik ve anlaşılabilirlik açısından tüm diğer hedefleme politikalarına göre nispeten üstün bir uygulama olmasına rağmen, en sık yayımlanabilen gösterge niteliği taşımamaktadır.⁴

Enflasyon hedeflemesi çok katı ve tavizsiz olarak uygulanması gereken bir politika olup, arz şoklarında (petrol fiyatlarındaki ani şoklar gibi) etkin olmayan bir üretim dengesine yol açmakta ve kısa dönemde büyümeyi sınırlandırmakta olup, rejimin uygulanması için gereken esnek döviz kuru rejiminin mali istikrarsızlığa sahip olmasını ve mali politikaların para politikalarına üstün olmasını engelleyememektedir.⁵

Enflasyon hedeflemesi politikalarının uygulanabilmesi için, merkez bankasına karar serbestisi tanıyan, kamu kesiminin kaynak-harcama dengesizliğinden oluşan, senyoraj yapma eğiliminin ve yoğun iç-dış borçlanmanın artmasına neden olan mali piyasalar üzerindeki mali baskınlığın ortadan kaldırılması temel koşuldur.⁶

Ayrıca para politikasının bağımsız olarak uygulanması, mali üstünlüğün olmaması ve enflasyon hedefinden başka ek hedeflerin belirlenmemesi de diğer koşullar içinde sayılabilmektedir.⁷

1 Alparslan, Erdönmez, Age, s. 21
2 Alparslan, Erdönmez, Age, s. 22
3 Alparslan, Erdönmez, Age, s. 23
4 Malatyalı, Age, s. 8.
5 Alparslan, Erdönmez, Age, s. 25
6 Malatyalı, Age, s. 58.
7 Alparslan, Erdönmez, Age, s. 26

Enflasyon hedeflemesi için gereken ön koşullar, dalgalı kur politikasını siyasi otoriteden bağımsızlığı, yasalar tarafından garanti altına alınması, şeffaf politikalar izleyen bir merkez bankasının varlığı, merkez bankasının değişik güvenilirliğe sahip olması ve düşük enflasyon oranıdır. Bu koşullardan biri ya da bir kaçını yerine getirilmediğinde esnek ya da örtük enflasyon hedeflemesi uygulanmalıdır. Ülkenin enflasyon oranının, % 40 gibi yüksek bir oranda seyretmesi durumunda, oranın tek haneye düşürülmesi için izlenecek acil politika, örtük ya da esnek enflasyon hedeflemesidir.¹

Para politikası stratejisinin belirlenmesinde ve hedef değişkenlerin seçiminde, değişkenin kontrolünün nispeten kolay olması, toplum tarafından gözlemlenebilir olması, ekonomideki diğer değişkenleri engelleyici ya da perdeleyici olmaması gerekmektedir.²

IV. Taylor Kuralı

19 yy.' da iki parasal politika göstergesi olarak, Taylor Faiz Oranı ve Parasal Şart İndeksi dikkate alınmıştır. Taylor Kuralı, kısa vadeli faiz oranının cari enflasyonist ve döngüsel gelişmelerine dayanmaktadır. Kanada Bankası tarafından geliştirilen Parasal Şart İndeksi, kısa dönemli reel faiz oranındaki ve tek bir değişkendeki reel etkin döviz kurundaki değişiklikleri birleştirmektedir.³

Taylor Faiz Oranı ve Parasal Şart İndeksi' nin her ikisi de anlaşılması kolay olduğu ve Euro sisteminin politikasını değerlendirmek için, özellikle merkez bankalarının kendileri tarafından kullanılmaktadır.⁴

Taylor kuralının yeniliği, kural sistemindeki araç değişkeni olarak, para arzı yerine faiz oranını kullanmasıdır. Temel amaç, piyasalara faizlerin önceden bildirilerek, fiili enflasyonun ve büyümenin hedeflenenden sapmasına göre, iskonto faizini hesaplamaya dayanmaktadır.⁵

Taylor Kuralının temel varsayımları, para politikasının uzun dönemde reel değişkenler (üretim, reel faiz gibi) üzerinde etkisinin olmadığına, nominal fiyatların aşağı yönde esnek olmamasından dolayı merkez bankalarının kısa

1 TÜSİAD, Age, s. 79

2 Malatyalı, Age, sh. 5.

3

http://www.bundesbank.de/download/volkswirtschaft/mba/1999/199904mba_art03_taylor.pdf

4 Bundesbank., Age, s. 6

5 <http://ekorehber.com/haber.php?haberno=7501>

dönem faiz oranlarını değiştirerek ekonomik faaliyetleri etkileyebilmesine dayanmaktadır.¹

Taylor kuralının işleyiş mekanizması, basit olarak, enflasyonda artış ve büyümede hızlanma durumunda merkez bankasının faizi arttırması, büyümede yavaşlama ve enflasyonda düşüş halinde faizi oranlarını düşürmesine dayanmaktadır.²

Taylor' a göre, enflasyon hedeflemesi için para politikası uygulaması gemi yolculuğuna benzer olup, geminin varış limanına ulaşması için seyir rotasının kısaltılması ve rüzgar değişiminde yapılacak yedek planların belirlenmesi gerekmektedir. Politik bakımdan çok gel gitti, dalgalı ve rüzgarlı ortamda geminin limana ulaşması sıkıntılı olabilmektedir.³

Kurala dayalı politikanın sistematik olması gerektiğini savunan Taylor' a göre⁴ kural, politika araçlarının katı ya da mekanik bir şekilde belirlenmesi anlamına gelmemektedir. Taylor politika kuralları ile ilgili, politika kurallarının tasarımı, yeni bir politika kuralına geçiş ve kuralların günlük bazda uygulanması olarak üç farklı noktayı belirtmektedir. Duruma uygun politikalar, bir politika kuralından diğerine geçiş süreci ya da uygulanan politikanın bir bölümüdür.⁵

Merkez bankasının parasal kuralını belirleyen faiz oranının fonksiyonu olan Taylor Kuralı⁶, mevcut enflasyon oranı, denge reel faiz oranı, enflasyon açığı (mevcut enflasyon oranı ile hedef enflasyon oranı arasındaki fark) ve üretim açığı (mevcut reel GSMH ile potansiyel GSMH arasındaki fark) olarak dört temel faktördeki gelişmeyi takip ederek, kısa dönem faiz oranının belirlenmesine dayanmaktadır.⁷

Taylor Kuralının uygulanacak parasal politikanın kamuya önceden bildirilmesiyle, gelecek hakkındaki belirsizliği azaltmakta ve böylece makro ekonomik istikrarı sağlamaktadır.⁸

1 Mehtap Kesriyeli, Cihan Yalçın, Taylor Kuralı ve Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Not, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği, No: 9802, Ekim 1998, sh.1

2 <http://ekorehber.com/haber.php?haberno=14445>

3 Ekorehber, Age.

4 Müslümov, Hasanov, Özyıldırım, s. 19

5 Kesriyeli, Yalçın, Age, s.1

6 Bulent Guloglu, Fuat Erdal, Modelling Real Exchange Rate Behaviour With The Taylor Rule: An Empirical Analysis,

http://www.ecomod.net/conferences/ecomod2005/ecomod2005_papers/1026.doc

7 http://www3.dogus.edu.tr/amuslimov/Kur/5.%Hedefleme%20_%20MHO.pdf.

8 Guloglu, Erdal, Age, s. 16

Taylor modeline göre, reel faiz ve reel kur seviyesi etkileri dolaylı olup makro ekonomik göstergelere paralel olarak optimum seviyede ve cari açık üzerinde baskısı olmayan kur, kirli dalgalanma veya serbest dalgalanmaya bırakılmıştır.¹

Ayrıca kısa dönem faiz politikası kur seviyesine belirli bir gecikme ile etki edeceği ve dolarisasyonun olmadığı varayılarak, kurun optimum düzeye doğru hareket ettiği sonucuna varılmaktadır. Kesriyeli ve Yalçın, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kullanılabilir bir kural olduğunu belirtmektedir. Taylor modelin dezavantajı reel faizlerin düzeyini doğrudan dikkate almaması ve reel faizlerin çok yüksek olduğu bir durumda, kısa dönem faiz oranı politikasının uygulamasının güçleşmesi ve etkisinin azalmasıdır.²

Taylor tipi kural, kısa vadeli nominal faiz oranı aracıdır ve bunun uzun dönem ortalamasından sapması, mevcut enflasyonun enflasyon hedeflemesinden sapmasının toplam 1, 5 katına ve mevcut ulusal üretimin yüzde sapması, doğal üretim seviyesinin 0,5 katına eşittir.³

Taylor kuralı, kısa dönemde faiz oranının (i_t), t anındaki enflasyon (p_t), mevcut enflasyon - enflasyon hedefi (r_t) arasındaki fark olan enflasyon açığı ($p_t - r_t$) ve mevcut GSMH - potansiyel GSMH arasındaki fark olan üretim açığının (y_t) toplamına eşit olmasıdır:

$$i_t = r_t + p_t + 0,5 (p_t - r_t) + 0,5 y_t^4$$

Formüldeki Taylor kuralı, kısa dönemde faiz oranının (i_t), t anındaki enflasyon (p_t), mevcut enflasyon - enflasyon hedefi (r_t) arasındaki fark olan enflasyon açığı ($p_t - r_t$) ve mevcut GSMH - potansiyel GSMH arasındaki fark olan üretim açığının (y_t) toplamına eşit olmasıdır. Ayrıca, mevcut enflasyon (p_t) yani, beklenen enflasyon oranı geriye dönük gerçekleşmiş enflasyon olarak kullanılmaktadır.⁵

1 Atilla Çifter, Gelişmekte Olan Ülkelerde Sürdürülebilir Büyümenin Dinamikleri, http://www.makaleyarismasi.com/Makaleler/Tesvik_1.pdf

2 Çifter, Age, s. 6

3 Svensson, Age., s. 20

4 Çifter, Age, s. 6

5 Kesriyeli, Yalçın, Age, s.1

Para politikası tarafsızken, ekonominin uzun dönem dengesinde yani fiili enflasyonun hedef enflasyona eşit milli gelirin de tam potansiyel milli gelir düzeyinde olduğu varsayılırken, katsayılara verilen 0,5 değerine bakmaksızın, elde edilen iskonto oranı, hedef reel faize denk gelmektedir.¹

Formüldeki 0,5 katsayısı, para otoritesinin enflasyon ve üretim açığı karşısındaki optimal duyarlılığını göstermektedir. Değerin sifıra yaklaşması halinde açıkların etkisi yok olmakta, 0,5 den fazla olması açıkların, optimal noktadan uzaklaşması ve kontrol edilemez hale gelmesidir.²

Enflasyon açığı sıfırdan büyük olması durumunda, iskonto oranındaki artış enflasyondaki artıştan büyük, dolayısıyla o iskonto oranına karşılık gelen fiili faiz, reel faizden yüksek olmaktadır. Bu durumda enflasyondaki yükselmeden dolayı sıkı para politikası uygulanmaktadır. Ters durumda, kural kendiliğinden reel faizde bir düşüşe yol açarak enflasyondaki gerilemeye paralel şekilde gevşek para politikasına geçilmektedir.³

Benzer şekilde GSMH açığı sıfırdan büyük olması durumunda, iskonto oranındaki artış sonucu fiili faiz reel faizden yüksek olmaktadır. Ekonomide doğan talep baskısı sonucu, sıkı para politikası ortaya çıkmaktadır. Ters durumda kurala göre, reel faizde bir düşüş gerçekleşmekte ve talepteki durgunluk gevşek para politikası ile telafi edilmektedir.⁴

Özetle, Taylor kuralına göre, kısa dönem faiz oranı, enflasyon ve üretim açığına bağlı olarak değiştirilmekte olup, baz kritertir. Mevcut enflasyon hedef enflasyon üzerinde seyrettiğinde kısa dönem faiz oranının yükseltilmesi, tersi durumda düşürülmesi ya da mevcut GSMH, potansiyel GSMH altında olduğunda kısa dönem faizlerin düşürülmesi, tersi durumda yükseltilmesi gerekmektedir.⁵

V. Türkiye' de Enflasyon Hedeflemesi

2006 tarihi itibariyle, enflasyon hedeflemesi rejimi uygulayan ülkelerin sayısı, Türkiye ile birlikte, Güney Afrika, İngiltere, İsrail, Norveç, Endonezya, Çek Cumhuriyeti, İsveç, Slovak Cumhuriyeti, Kore, Polonya, Şili, Tayland, Meksika, Avustralya, Brezilya, Filipinler, İzlanda, Kanada, Kolombiya, Macaristan, Peru, Romanya ve Yeni Zelanda olmak üzere 24' tür.⁶

1 Akat, Age, s. 9

2 Akat, Age, s. 10

3 Akat, Age, s. 11

4 Akat, Age, s. 12

5 Cifter, Age, s. 6

6 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Enflasyon Hedeflemesi Rejimi, Ankara, 2006, s.11.

Enflasyon hedeflemesinde Kore ve Tayland çekirdek enflasyonu seçerken, diğer ülkeler TÜFE' yi dikkate almıştır. Enflasyon hedefinde Slovak Cumhuriyeti üst sınır belirlemesine rağmen, İngiltere, İsveç, İzlanda, Macaristan, Meksika, Norveç, Peru, Polonya, Romanya ve Türkiye nokta hedef belirlemiş, kalan 11 ülke de band hedef belirlemiştir.¹

Hedef ufku, enflasyon hedeflemesinin amaçlandığı sürekli ve kısa vadeli olmak üzere zaman sınıridir. Brezilya, Endonezya, Filipinler, Güney Afrika, Kolombiya, Kore, Macaristan, Romanya, Slovak Cumhuriyeti, Şili ve Türkiye 1- 3 yıllık kısa vadeli hedef ufku belirleyen ülkelerdir.²

2001 yılından itibaren, 1211 sayılı TCMB Kanunu' nda yapılan değişiklikle, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası' nın (TCMB) temel görevinin fiyat istikrarını sağlamak olduğu belirtilerek, para politikası rejimini enflasyon hedeflemesi doğrultusunda, merkez bankası ve hükümetin birlikte uygulayacakları ve nihai hedefinin enflasyon hedeflemesi rejimine geçmek olduğunu açıklamıştır.³

Aynı kanunla TCMB araç bağımsızlığını kazanmış, bankanın kamuya kredi vermesi Kasım 2001 itibariyle son bulmuş ve hesap verilebilirlik kapsamında faaliyetleri ve para politikası uygulamaları ile ilgili her yıl Nisan ve Ekim ayında Bakanlar Kuruluna bir rapor sunması ve yılda iki defa Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonunu bilgilendirmesi kanunlaşmıştır.⁴

Enflasyon hedeflemesi' ne geçiş, 2002- 2005 yılları arasında uygulanan Örtük Enflasyon Hedeflemesi olarak bir ara süreçle başlamıştır.⁵

Örtük Enflasyon Hedeflemesi, enflasyon hedeflemesi rejimine yaklaşma stratejisi olup, para politikası gelecek dönem enflasyona odaklanmaktadır. Politika aracı, kısa vadeli faiz oranlarıdır. Enflasyon hedeflemesi rejiminin kurumsallaşma, teknik kapasite, şeffaflık, hesap verilebilirlik gibi unsurları kademeli olarak dikkate alırken, örtük enflasyon hedeflemesinin, tam (pür) enflasyon hedeflemesinden farkı enflasyon hedefinin yanı sıra göstege niteliğinde başka hedeflerin de konulmasıdır.⁶

Enflasyon hedeflemesinde temel gösterge TÜFE olmasına rağmen, 2005 yılında hesaplanmaya başlanan özel kapsamlı enflasyon göstergeleri de

1 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.12.

2 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.14.

3 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.16.

4 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.18.

5 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.16.

6 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.17.

dikkate alınmaktadır. TCMB' nin gelecek enflasyonun öngörüsünde kullanılan bilgi- modeller seti genişletilmiş ve bankanın organizasyon yapısı, iletişim politikalarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için İletişim Genel Müdürlüğünün kurulması, para politikasına ilişkin görev tanımlarının somutlaştırılması ve Araştırma Genel Müdürlüğünün yeniden yapılanması biçiminde yenilenmiştir. ¹

Enflasyon hedeflemesinde hedef, kolay anlaşılır olması, iletişim açısından avantajlı ve bekleyişleri yönlendirmede daha etkili olduğu için 'nokta hedef' olarak seçilmiştir. Belirsizlik aralığı, her iki yönden % 2 olarak belirlenmiştir. Hedeften sapma durumunda, TCMB sapmanın nedenlerini ve alınması gereken önlemleri hükümete yazılı olarak bildirmek ve kamuoyuna açıklamakla yükümlüdür. Enflasyon hedefleri, 2006 yılı için % 5, 2007 ve 2008 yılları için % 4' dür. ²

Konulan hedeflerin değiştirilmemesi esas olmasına rağmen, yalnızca doğal afet ve savaş gibi olağanüstü gelişmelere ve petrol fiyatları, uluslar arası gelişmelere, dolaylı vergiler, kamudaki fiyat ayarlamaları ve tarım ürünlerinin fiyatlarındaki ani hareketler vb. gibi para politikasının denetimi dışındaki unsurlara bağlı olarak hedeflerden sapmaların aşırı ve uzun süreli olacağını belirlenmesi halinde olasıdır. ³

Kısa vadeli faiz oranına ilişkin kararlar, TCMB başkanı, dört başkan yardımcısı ve yedi üyeden oluşan Para Politikası Kurulu tarafından oylanarak alınmaktadır. Kurul ayda bir defa toplanmakta, toplantı tarihleri ve toplantı sonundaki faiz kararı, gerekçesi ile birlikte toplantıyı takiben aynı gün bir basın duyurusu ile kamuoyuna bildirilmektedir. Ayrıca banka, enflasyondaki, enflasyon merkezinde ekonomideki gelişmeleri ve orta vadedeki enflasyon tahminlerini kapsamlı bir biçimde her üç ayda bir kez enflasyon raporu' nda kamuoyuna duyurmaktadır. ⁴

2006 yılı itibariyle örtük enflasyon hedeflemesi geçiş sürecinin tamamlanmasından sonra tam enflasyon hedeflemesine geçilmiştir. ⁵

Örtük enflasyon hedeflemesinin önemli sonuçlarından birisi de, yapılan reformlarla bankacılık sektörü daha sağlam bir yapıya kavuşturularak, finansal kesimin kırılganlığının azaltılması ve finansal piyasaların derinliğinin artırılmasıdır. Dalgalı kur rejimine uyum yüksek oranda

1 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.20.

2 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.20- 21.

3 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.22.

4 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.22- 23.

5 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.19.

sağlanmış, bir kısım riskleri yönetmeyi sağlayacak türev piyasalar (vadeli işlem ve opsiyon borsası) işlemeye başlamış ve yapılan düzenlemelerle finansal piyasalar giderek güçlenmeye başlamıştır. Ayrıca, mali disiplinin sürdürülmesi sonucunda kamu borç stokunda azalma, mali baskınlığın düşmesine yol açmıştır. ¹

TCMB' nin gelecek enflasyonun öngörüsünde kullanılan bilgi- modeller seti genişletilmiş ve bankanın organizasyon yapısı, iletişim politikalarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için İletişim Genel Müdürlüğünün kurulması, para politikasına ilişkin görev tanımlarının somutlaştırılması ve Araştırma Genel Müdürlüğünün yeniden yapılanması biçiminde yenilenmiştir. ²

VI. Tartışma Konuları

Enflasyon hedeflemesinde, iletişim mekanizmasındaki gecikmeler, mekanizmadaki belirsizlik, ekonominin cari durumu, ekonominin gelecek şoklarına ve enflasyon ile ilgili parasal politika yerine diğer faktörlerin etkisine yönelik gelecek şokları, enflasyonun ancak kısmi olarak merkez bankaları tarafından kontrol edilebilmesi ve hedefleme politikasının uygulanmasında engel oluşturabilmektedir. Böylece, enflasyon hedeflemesinin şeffaflığında ve hesap verilebilirliğinde azalma ile karşılaşılabilenekte olup, hedeflemeden beklenen fayda gerçekleşmeyebilir. ³

Gelişmekte olan ülkeler için yapılan çalışmalar merkez bankalarını kısa dönem nominal faiz oranlarını kullanarak düşük enflasyon ve istikrarlı büyüme hedeflerine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Taylor kuralının işleyebilmesi için reel faiz oranı ile ekonomik faaliyetler arasında bir ilişkinin olması gerekmektedir. ⁴

VI.1. Enflasyonun Bilinçli Oluşturulması

Hükümetler, kısaca istihdamı artırmak, kamu kesimi gelirlerini artırmak, ödemeler dengesinde iyileşme sağlamak ve mali piyasalarda istikrarı temin etmek gibi, reel hedeflere ulaşmak ya da reel değişkenlerle ilgili sorunları çözebilmek amacıyla enflasyonist politikalar izlemektedir. ⁵

Enflasyonun hükümetlerce bilinçli olarak ilk oluşum nedeni, istahdam ve enflasyon arasındaki tercihte, hükümetlerin istihdamı artırma pahasına yüksek enflasyona göz yummasıdır. Literatürde Klasik Philips Eğrisi bu sav

1 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.18- 19.

2 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Age, s.19.

3 Duman, Age, s. 4.

4 Kesriyeli, Yalçın, Age, s.1

5 Malatyalı, Age, s. 48.

üzerine kurulmuştur. İstihdam ve enflasyon arasındaki tercihte, istihdam arzulanan düzeyde olmadığı gibi yüksek enflasyon dinamizm kazanmaktadır. Çünkü, emek piyasasında ücretliler, hükümetin mevcut enflasyondan daha yüksek bir enflasyon oluşturacaklarını düşünerek, daha yüksek ücret talep etmektedir. Hükümetler de, istihdamı düşürmemek için emek piyasasındaki bu beklentilere uygun bir enflasyon oranına ulaşmaktadır. İstihdamın artışı, yüksek ücret yerine üretimi arttırmakla gerçekleşeceğinden dolayı bu beklentiler sarmalında, üretim artışı yüksek ücreti karşılamadığından istihdam artmadığı gibi, yüksek beklentilere dayalı olarak enflasyon da artış göstermektedir.¹

Enflasyonun bilinçli olarak ikinci oluşum nedeni, halkın para tutma eğiliminin yüksek olduğu oranda, artan senyorajdır. Hükümetlerin senyoraj geliri elde etme pahasına katlandıkları yüksek enflasyon, yerli paradan kaçma eğilimi meydana getirmektedir.²

Enflasyonun bilinçli olarak üçüncü oluşum nedeni, hükümetlerin ödemeler dengesindeki açıkları kapatmak, ithalatı azaltmak ve ihracatı arttırmak için, yüksek enflasyonla, yerli paranın yabancı paralar karşısında devalüe edilmesidir.³

Enflasyonun bilinçli olarak dördüncü oluşum nedeni, iç borç stokunun yüksekliğinden ötürü izlenen genişletici para politikasıdır.⁴

Enflasyonun bilinçli olarak beşinci oluşum nedeni, hükümetlerin günün gereklerine uygun parasal politikaları tercih ederek, para politikası gibi önemli bir araç üzerinde etkisini kaybetmek ve otoritesinin merkez bankasıyla paylaşmak istememesidir.⁵

Özellikle merkez bankasının bağımsızlığının düşük olduğu ülkelerde, ortalama enflasyonun yüksek olması biçiminde açıklanan merkez bankasının bağımsızlığı ile enflasyon arasındaki negatif ilişkinin temel nedeni, politik karar alıcılar ile merkez bankasının amaçlarının farklı olmasıdır. Merkez bankasının amacı, fiyat istikrarı iken, hazine politik iktidara bağlı olup, politik iktidarın izlediği politikaları sıkı sık değiştirebilmekte ve politik iktidarın zaman tercihleri merkez bankasının zaman tercihlerinden daha güçlü olarak gerçekleşmektedir.⁶

1 Malatyalı, Age, s. 48.

2 Malatyalı, Age, s. 49.

3 Malatyalı, Age, s. 49.

4 Malatyalı, Age, s. 49.

5 Malatyalı, Age, s. 49.

6 Malatyalı, Age, s. 49.

Ayrıca, hükümetler senyoraj gelirlerine daha kolay ulaşabilmek için merkez bankasının bağımsızlığına meyilli değillerdir.¹

VI.2. Reel Faizler, Dolarisasyon ve Cari Açık Sorunları

Enflasyon hedeflemesinin eleştiriye açık zafiyetlerinden birisi de, enflasyon dışındaki reel faizler, dolarisasyon ve cari açık gibi ekonomik sorunları ihmal etmesidir.²

Bu sorunlar özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından kur- faiz- açık kıskacına yakalanmaları sonucunu ortaya çıkarabilmektedir. Bu kıskaca düşmemek için denge düzeyinden sapmaların detaylı olarak dikkate alınması ve aktif para- maliye politikasının uygulanmasını gerektirmektedir.³

VI.3. Büyüme sorunsalı

Ekonomik hayatın bir 'durum' olmayıp, bir süreç olduğu dikkate alındığında, geleceğe yönelik beklentiler açısından özellikle sürdürülebilir büyümenin sağlanması için, makro istikrar yanında, politik istikrar, çağdaş dünyadaki finansal gelişime ayak uydurmak, beşeri sermayeye yatırım, teknoloji, araştırma geliştirme çalışmaları ve dışa açıklık gibi ekonomik ve politik konular yanında cinsiyet eşitliği ve insani kalkınma gibi sosyo-kültürel gelişimler de zorunludur.⁴

VI.4. Maliye Politikası Sorunsalı

Enflasyon hedeflemesi ile yalnızca para politikası değil aynı zamanda maliye politikasının da gözlem altında olması gerekmektedir. Maliye politikasının disipline edilip, para politikasını destekleyici olması politika yapıcının inisiyatifindedir.⁵

Sargent ve Wallace' e göre, sürekli mali açıkların bulunduğu bir ekonomide para politikası, açıkların baskısı altında kalmakta ve uzun dönemde para politikasının fiyat istikrarına hiçbir katkısı olmayabilecektir.⁶

1 Malatyalı, Age, s. 49.

2 Çifter, Age, s. 9

3 Çifter, Age, s. 11

4 Çifter, Age, s. 12

5 Bayram, Age, s. 23

6 Bayram, Age, s. 23

VII. Model

Çalışmada kullanılan modelin orijinali Taylor Kuralı' na dayanmakta olup, ekonometrik açıdan otoregresif bir modeldir. En küçük kareler tekniğinin kullanıldığı otoregresif modelde, 1980- 2005 arasındaki milletvekili genel seçimleri kukla değişken olarak kullanılırken, enflasyon, faiz ve GSMH olarak üç temel değişken kullanılmaktadır.

Türkiye Ekonomisi' nin 26 yıllık verisinin esas alındığı modelde, 1980 yeni ekonomi politikasına geçiş için, nisan 1994, kasım 2000 ve şubat 2001deki finansal krizler (ekonomik faktörler) ve 1983, 1987, 1991, 1995, 1999, 2002 milletvekili genel seçimleri (kurumsal faktör olarak) kukla değişken olarak ele alınmaktadır.

Çalışmada gerçekleştirilen analiz, Türkiye Ekonomisi' nde 1980 - 2005 yılları arasındaki enflasyonun gelişiminin izlenerek, 2002- 2005 yılları arasında gerçekleştirilen enflasyon hedeflemesi politikasının başarılı- başarısız olduğunu Taylor Modeli ile belirlenebilmesine dayamaktadır. Bir başka deyişle 26 yıllık enflasyon deneyimine karşılık, gerçekleştirilen son 3 yıldır enflasyon hedeflemesinin başarılı olup- olmadığı araştırılmaktadır.

Öncelikle serilerin cari değerlerinin 1 ve 2 yıl gecikmeli değerleri alarak, serilerin durağan olup- olmadığını tespit etmek için Birim Kök Testleri yapılmaktadır. Değişkenler için hesaplanan ADF test istatistiğinin değeri, kritik değerlerinden büyük olduğu zaman, Tablo.1.1.' de test noktası ve test türü italik olarak ve test istatistiği * ile gösterilen kritik değerlerde yani, enflasyon faiz ve gsmh değişkenleri, düzeyde, sabit katsayılı ve sabit katsayılı trendli iken, durağan olduğu sonucuna varılmaktadır.

Tablo.1.1. Birim Kök Testleri

Değişken	Test Noktası	Test Türü	Gecikme Değeri	Test İstatistiği	Kritik Değer (%1) (%5) (%10)
Enflasyon	Düzye*	Sabit Katsayılı	1	- 1.063727*	-3.7343
					-2.9907
					-2.6348
	Düzye*	Sabit Katsayılı	2	- 0.702130*	-3.7497
					-2.9969
					-2.6381
	Düzye*	Sabit Katsayılı ve Trend	1	- 0.772058*	-4.3942
					-3.6118
					-3.2418
	Düzye*	Sabit Katsayılı ve Trend	2	- 0.026071*	-4.4167
					-3.6219
					-3.2474
	1. dereceden farklılık	Sabit katsayılı	1	-4.304944	-3.7497
					-2.9969
					-2.6381
	1. dereceden farklılık	Sabit Katsayılı ve Trend	2	-4.737659	-4.4415
					-3.6330
					-3.2535

Tablo 1.1'in devamı

	2. dereceden farklılık	Sabit katsayılı	1	-5.896634	-3.7667 -3.0038 -2.6417
	2. dereceden farklılık	Sabit katsayılı ve Trend	2	-6.637713	-4.4691 -3.6454 -3.2602
Faiz	Düze*y	Sabit Katsayılı	1	- 1.402307*	-3.7343 -2.9907 -2.6348
	Düzey*	Sabit Katsayılı	2	- 0.570060*	-3.7497 -2.9969 -2.6381
	Düzey*	Sabit Katsayılı ve Trend	1	- 1.075921*	-4.3942 -3.6118 -3.2418
	Düzey*	Sabit Katsayılı ve Trend	2	0.141168*	-4.4167 -3.6219 -3.2474
	1. dereceden farklılık	Sabit katsayılı	1	-4.691398	-3.7497 -2.9969 -2.6381

Tablo 1.1'in devamı

	1. dereceden farklılık	Sabit Katsayılı ve Trend	2	-3.005900	-4.4415 -3.6330 -3.2535
	2. dereceden farklılık	Sabit katsayılı	1	-8.260242	-3.7667 -3.0038 -2.6417
	2. dereceden farklılık	Sabit katsayılı ve Trend	2	-8.053587	-4.4415 -3.6330 -3.2535
Gsmh	Düzey*	Sabit Katsayılı	1	- 1.655233*	-3.7343 -2.9907 -2.6348
	Düzey*	Sabit Katsayılı	2	- 1.875248*	-4.4167 -3.6219 -3.2474
	Düzey*	Sabit Katsayılı ve Trend	1	- 2.025162*	-4.3942 -3.6118 -3.2418
	Düzey*	Sabit Katsayılı ve Trend	2	- 1.875248*	-4.4167 -3.6219 -3.2474

Tablo 1.1'in devamı

	1. dereceden farklılık*	Sabit katsayılı	1	3.788826*	-3.7497 -2.9969 -2.6381
	1. dereceden farklılık	Sabit Katsayılı ve Trend	2	-3.008234	-4.4415 -3.6330 -3.2535
	2. dereceden farklılık	Sabit katsayılı	1	-5.553729	-3.7667 -3.0038 -2.6417
Değişken	Test Noktası	Test Türü	Gecikme Değeri	Test İstatistiği	Kritik Değer (%1) (%5) (%10)
	2. dereceden farklılık	Sabit katsayılı ve Trend	2	-4.271424	-4.4691 -3.6454 -3.2602

Seriler arasında birlikte hareket etmenin ve seriler arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olup- olmadığını tespit etmek için yapılan, doğrusal deterministik trendli Ko - Entegrasyon Test sonuçları Tablo.1.2. de verilmektedir. Görüldüğü gibi, faiz dışsal değişken iken, emisyon ve gsmh, 1 yıl gecikmeli, sabit katsayılı olarak, %5 olasılık düzeyinde ko entegredir. Ayrıca, faizin dışsal değişken iken, emisyon ve gsmh, 1 ve 2 yıl gecikmeli, sabit katsayılı ve trendli olarak, %5 düzeyinde ko- entegredir.

Tablo.1.2. Ko - Entegrasyon Testleri

	Katsayı/ trend	gecikme	Eigen değeri	olasılık	%5 kritik değer	%1 kritik değer	Hipotez değeri (red / en az biri)
İçsel değişkenli (Faiz)	Sabit Katsayılı	1	0.241650 0.019199	7.103889 0.465255	15.41 3.76	20.04 6.65	Olasılık %5 de koent. Reddeder
		2	0.181890 0.099416	7.025808 2.408373	15.41 3.76	20.04 6.65	Olasılık %5 de koent. Reddeder
	Sabit katsayılı ve trend	1	0.273493 0.148654	11.53067 3.862485	25.32 12.25	30.45 16.26	Olasılık %5 de koent reddeder
		2	0.432172 0.165028	17.16476 4.148216	25.32 12.25	30.45 16.26	Olasılık %5 de koent reddeder
Dışsal değişkenli (Faiz)	Sabit Katsayılı	1	0.670594 0.180271	31.42187 4.770751	15.41 3.76	20.04 6.65	Olasılık %5 de 2 koent. olan eşitliği içermektedir
		2	0.714092 0.162213	32.86877 4.070810	15.41 3.76	20.04 6.65	Olasılık %5 de koent. Reddeder
	Sabit katsayılı ve trend	1	0.672638 0.254387	33.84573 7.045168	25.32 12.25	30.45 16.26	Olasılık %5 de 1 koent olan eşitliği içermektedir
		2	0.739626 0.214584	36.50508 5.555462	25.32 12.25	30.45 16.26	Olasılık %5 de 1 koent olan eşitliği içermektedir

Ayrıca seriler arasındaki nedensellik ilişkisinin var olup- olmadığını ve/ veya nedenselliğin yönünü tespit etmek için de, Granger Nedensellik Testleri uygulanmıştır.

Tablo.1.3. Granger Nedensellik Testi

Değişken	Gecikme	F istatistiği	Olasılık	% 5 Kritik Değeri	% 1 Kritik Değeri
Gsmh- enf	1	0.24775	0.62360	4,28	7,88
Enf-gsmh	1	1.17669	0.28978	4,28	7,88
Faiz- enf	1	18.2949	0.00031	4,28	7,88
Enf- faiz	1	0.00238	0.96155	4,28	7,88
Faiz-gsmh	1	1.49194	0.23484	4,28	7,88
Gsmh-faiz	1	0.52479	0.47644	4,28	7,88
Enf- gsmh	2	0.44396	0.64798	3,42	5,66
Gsmh- enf	2	0.40749	0.67100	3,42	5,66
Faiz- gsmh	2	1.31467	0.29191	3,42	5,66
Gsmh- faiz	2	0.28132	0.75787	3,42	5,66
Faiz-enf	2	1.38280	0.27500	3,42	5,66
Enf-faiz	2	0.51941	0.60308	3,42	5,66

Tablo.1.3. için gerçekleştirilen Granger Nedensellik Test sonuçları, F testiyle belirlenen kriterlere göre yorumlanmaktadır. 1 gecikme, 26 gözlem ve 3 parametre karşısında (1, 26-3), F dağılımı tablosuna göre, %5 anlamlılık düzeyinde kritik değer 4,28, %1 anlamlılık düzeyinde 7,88' dir. 2 gecikme, 26 gözlem ve 3 parametre karşısında (2, 23), %5 anlamlılık düzeyinde kritik değer 3,42, %1 anlamlılık düzeyinde 5,66' dır. Granger Nedensellik testine göre, 1 yıl gecikmeyle faiz, enflasyona neden olmaktadır.

Tablo.1.4. Otoregresif Modeller

1. Model	Enf	Katsayı	Standart Hata	t- istatistiği	olasılık	
		C	9.785908	10.71333	0.913433	0.3709
		Faiz	0.772171	0.149363	5.169747	0.0000
		gsmh	-0.022930	0.019432	-1.179984	0.2506
		dummy	12.26881	6.757332	1.815629	0.0831
		R ₂	0.656068	Mean dependent var		56.54846
		Adjusted R ₂	0.609168	S.D. dependent var		26.13696
		S.E. of regression	16.33993	Akaike info criterion		5.727861
		Sum squared resid	5873.850	Schwarz criterion		5.921415
		Log likelihood	-107.3546	F-statistic		13.98871
		Durbin-Watson stat	1.201001	Prob(F-statistic)		0.000025
2. Model	enf	Katsayı	Standart Hata	t- istatistiği	olasılık	
		C	-10.50506	5.267339	-1.994377	0.0593
		faiz	0.745082	0.120069	6.205476	0.0000
		Faiz(-1)	0.320613	0.124752	2.569998	0.0178
		dummy	2.683140	3.766306	0.712406	0.4841

Tablo 1.4.'ün devamı

		R ₂	0.895132	Mean dependent var	54.75440	
		Adjusted R ₂	0.880151	S.D. dependent var	24.98866	
		S.E. of regression	8.650865	Akaike info criterion	4.460965	
		Sum squared resid	1571.587	Schwarz criterion	4.655985	
		Log likelihood	-87.23553	F-statistic	59.75082	
		Durbin-Watson stat	1.790522	Prob(F-statistic)	0.000000	
3. Model	enf		Katsayı	Standart Hata	t- istatistiği	olasılık
		C	58.85312	7.258465	8.108205	0.0000
		gsmh	-0.052300	0.035967	-1.454127	0.1607
		gsmh(-1)	-0.001222	0.038794	-0.031511	0.9752
		dummy	11.51168	10.48355	1.098071	0.2846
		R ₂	0.188584	Mean dependent var	54.75440	
		Adjusted R ₂	0.072667	S.D. dependent var	24.98866	
		S.E. of regression	24.06360	Akaike info criterion	6.507048	
		Sum squared resid	12160.20	Schwarz criterion	6.702068	

Tablo 1.4.'ün devamı

		Log likelihood	-112.8116	F-statistic	1.626893	
		Durbin-Watson stat	0.511835	Prob(F-statistic)	0.213264	
4. Model	Faiz		Katsayı	Standart Hata	t- istatistiği	olasılık
		C	22.13385	9.344503	2.368649	0.0271
		Enf	0.710333	0.137402	5.169747	0.0000
		gsmh	-0.004406	0.019196	-0.229523	0.8206
		dummy	-7.087546	6.783478	-1.044825	0.3074
		R ₂	0.606680	Mean dependent var	59.23000	
		Adjusted R ₂	0.553045	S.D. dependent var	23.44189	
		S.E. of regression	15.67200	Akaike info criterion	5.644390	
		Sum squared resid	5403.457	Schwarz criterion	5.837943	
		Log likelihood	-106.2695	F-statistic	11.31136	
		Durbin-Watson stat	0.988132	Prob(F-statistic)	0.000108	
5. Model	Faiz			Standart Hata	t- istatistiği	olasılık
		C	15.90129	4.987570	3.188183	0.0044
		Enf	0.955829	0.103915	9.198159	0.0000

Tablo 1.4.'ün devamı						
		Enf(-1)	-0.122188	0.103415	-1.181536	0.2506
		dummy	-2.530358	3.974734	-0.636611	0.5313
		R ₂	0.868092	Mean dependent var		60.27920
		Adjusted R ₂	0.849248	S.D. dependent var		23.29389
		S.E. of regression	9.044269	Akaike info criterion		4.549909
		Sum squared resid	1717.775	Schwarz criterion		4.744929
		Log likelihood	-88.34733	F-statistic		46.06730
		Durbin-Watson stat	1.712219	Prob(F-statistic)		0.000000
6. Model	Faiz			Standart Hata	t- istatistiği	olasılık
		C	65.46361	6.766751	9.674304	0.0000
		gsmh	-0.051493	0.033530	-1.535726	0.1395
		gsmh(-1)	-0.001828	0.036166	-0.050552	0.9602
		dummy	7.990763	9.773354	0.817607	0.4228
		R ₂	0.188448	Mean dependent var		60.27920
		Adjusted R ₂	0.072512	S.D. dependent var		23.29389
		S.E. of regression	22.43345	Akaike info criterion		6.366753
		Sum squared resid	10568.45	Schwarz criterion		6.561773

Tablo 1.4.'ün devamı					
		Log likelihood	-111.0579	F-statistic	1.625452
		Durbin-Watson stat	0.656774	Prob(F-statistic)	0.213586

Tablo.1.4. de gerçekleştirilen otoregresif modellere göre, ortalama gecikme $\lambda/(1-\lambda)$ formülü ile hesaplanmaktadır. Buradaki λ , modeldeki bağımlı değişkenin, bağımsız değişken olarak gecikmeli değerinin katsayısını göstermektedir.

Enflasyon bağımlı değişken, faiz ve gsmh bağımsız değişken iken (1. model), ortalama değişken faiz için 5 ay, gsmh için 1 hafta, *Enflasyon bağımlı değişken, faiz bağımsız değişken iken* (2. model), ortalama değişken faiz için 3 ay, Enflasyon bağımlı değişken, gsmh bağımsız değişken iken (3. model), ortalama değişken 3 hafta, faiz bağımlı değişken, enflasyon ve gsmh bağımsız değişken iken (4. model), ortalama değişken 2,5 ay, faiz bağımlı değişken, enflasyon bağımsız değişken iken (5. model), ortalama değişken 2 yıl, faiz bağımlı değişken, enflasyon bağımsız değişken iken (6. model), ortalama değişken 3 hafta olarak gerçekleşmektedir.

Ayrıca, 6. modeldeki bağımlı değişkenlerin sırasıyla, β katsayıları (0.772171), (-0.022930), (0.745082), (-0.052300), (0.710333), (0.955829) ve (-0.051493) olup, β katsayıları, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki kısa, orta ve uzun vadeli etkisini araştırmakta kullanılmaktadır.¹

Tablo.1.4. deki otoregresif modellerden 1 ve 2 modellerde hesaplanan t değerleri n-1 serbestlik derecesine göre, t dağılımı tablosundan elde edilen sırasıyla %10, %5 ve %1 t kritik değerleri, (1,316), (1,708) ve (2,485) ile kıyaslanarak yapılan test istatistiklerine göre de, 1. modeldeki sabit katsayı, gsmh ve kukla değişken, 2. modeldeki sabit katsayı, faizin 1 yıl gecikmeli değeri ve kukla değişken %1 düzeyinde anlamlıdır. Ayrıca, kukla değişkenin pozitif ve anlamlı olarak sıfırdan farklı olması otoregresif model için yeterli şartı sağladığı için 1 ve 2. modeller istatistiksel olarak da anlamlı kabul edilmektedir.

Tablo.1.4'de ki regresyon denkleminde kukla değişkenin katsayısının pozitif olması otoregresif model için yeterli şartı sağlamasından dolayı, 1, 2, 3 ve 6. modeller istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmektedir. Bunların sırasıyla

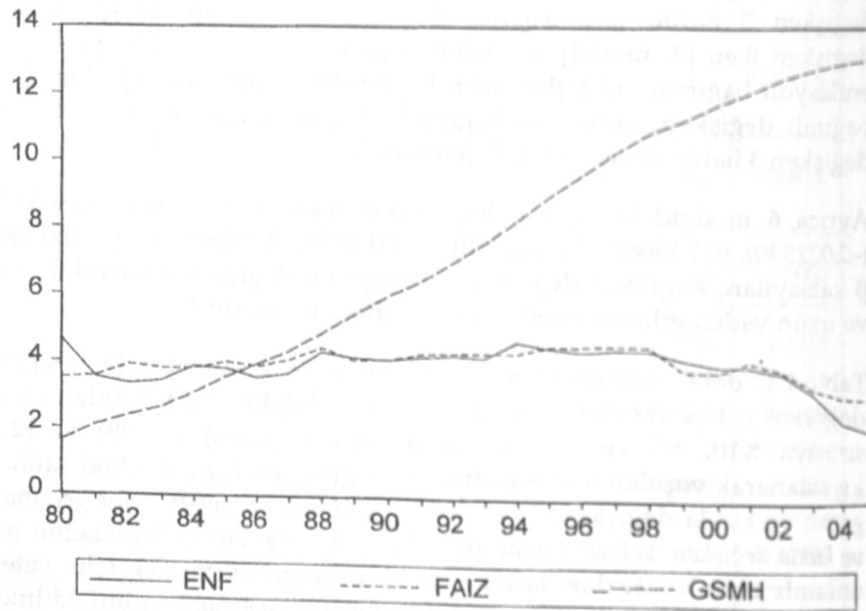
¹ Damodar Gujarati N., Basic Econometrics, Literatür Yayıncılık Dağıtım Pazarlama Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, International Edition, Third Edition, İstanbul, 1995, sh. 585.

korelasyon katsayılarının, % 65, %85, %19, %19 olup, 3 ve 6. regresyon modellerinin korelasyon katsayılarının düşük olmasından dolayı ihmal edilebilir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni, 2. modelde %85 oranında, 1. modelde %65 oranında açıklayabildiğini göstermektedir. 2. model, diğerlerine göre korelasyon katsayısının yüksekliğinden dolayı tercih edilebilirlikte genel kabul görmektedir.

2. modeldeki bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki kısa, orta ve uzun vadeli etkisi araştırıldığı da, 1. modelde kısa dönemde enflasyonun faiz üzerinde % 75 oranında (β), uzun dönemde ($\beta/1-X=0,7450582/1-0,320613=1,096$) % 101 oranında etkilidir.¹

Modelde otokorelasyon olup- olmadığı da durbin h testiyle belirlenmektedir. Test istatistiği sonucu çıkan 0.7619 h değeri, kritik ± 1.96 arasında olduğu için modelde otokorelasyon olmadığı sonucuna varılabilmektedir.

Grafik.1.1. Enflasyon, Faiz ve GSMH' nin Gelişimi (1980- 2005)

Grafik.1.1. de de görüldüğü gibi enflasyon ve faiz oranları birbirine yakın seyir izlemektedir. 1980- 1988 arasında aralarında küçük oranlı farklılıklarla değişen enflasyon ve faiz oranları, 1994 ve 2000 yılı hariç 1988- 2002 arasında

¹ Otoregresif modellerdeki kısa, orta ve uzun vadeli etkilerin hesaplanması için bkz. Gujarati N., Age, s. 585.

oldukça birbirlerine yakın gerçekleştirilmesi, negatif- pozitif faiz ile paranın değer kazanıp/kaybetmesine engel olmak yolunda izlenen politikaların bir sonucudur. 2003 yılından 2005 yılına kadar da yeni Türk Lirasına geçişle birlikte paranın değerini arttıran faizlerin, enflasyonun üzerinde olarak pozitif faiz politikası uygulanmıştır. 1980 -1997 arasında artan oranlı artan GSMH ya karşın, 1997 yılından sonra GSMH daki artış azalan oranda gerçekleşmektedir.

Türkiye ekonomisinin yapısal sorunlarından bir tanesi olan borçlanma miktarları diğer ülkelerle kıyaslandığında fazla miktarda olmamasına rağmen, ekonomimizin mass etme gücünün düşük olmasından dolayı sorun haline gelmektedir. Ülkemizde para maliyetlerinin yüksek olması ve enerji, ulaşım ve iletişim gibi altyapı hizmetlerinin fiyatları, üreticinin rekabet gücünü azalttığı için reel sektörde beklenen gelişmeler sağlanamamaktadır. Kurumsal alt yapı sorunları, kırtasiyecilik, vergi gelirlerindeki noksanlıklar, bütçe açıklarının yüksekliği, tarımsal destekleme politikalarının bütçe üzerinde yük haline dönüşmesi ve istihdam oranlarındaki düşme Türkiye Ekonomisinin kalıcı sorunlarıdır.¹

Şubat - Kasım 2000 aylarında yaşanan krizler, özellikle bankacılık kesiminin zayıflıklarını göstermiş ve mali piyasalarda önemli değişimlere neden olmuştur. Özellikle bu iki önemli kriz sonrasında bankacılık kesiminde önlemler almak, döviz kurunda ve yerli parada istikrar sağlamak amacıyla 2001 yılı itibariyle yasal açıdan örtük enflasyon hedeflemesi politikasına başlanmıştır.²

Sonuç olarak, Türkiye Ekonomisi için, faiz oranları enflasyon üzerinde etkilidir. 2001 yılı itibariyle, yasal yoldan başlayan Örtük Enflasyon hedeflemesinin 2006 yılı itibariyle fiili enflasyon hedeflemesine dönüştürülmesinin kamuoyu üzerinde pozitif etkisi, yıllarca kronik enflasyon yaşamış bir ülkede enflasyon oranının düşmeyeceğine dair katı inancın yıkılması açısından kayda değerdir.

Öte yandan, iç ve dış borçlanmanın yüksek oranlılığı, istihdam oranı, tasarruf düzeyi ve yatırım oranlarındaki azalma, enflasyon oranının kontrolüyle meydana gelen olumlu havaya gölge düşürmektedir.

Bu çerçevede, emek piyasası, para, sermaye ve maliye politikalarının, enflasyon hedeflemesi politikası ile uyumlaştırılması gereklidir.

¹ <http://www.dtm.gov.tr/eat/DTDERGI/OCAK2001/enflasyon.htm>

² http://www.belgenet.com/eko/program_2001.html

VIII. Genel Değerlendirme Ve Sonuç

Türkiye ekonomisinin yapısal sorunlarından bir tanesi olan borçlanma miktarları diğer ülkelerle kıyaslandığında da fazla miktarda olmamasına rağmen, ekonomimizin gücünün düşük olmasından dolayı sorun haline gelmektedir. Ülkemizde para maliyetlerinin yüksek olması ve enerji, ulaşım ve iletişim gibi altyapı hizmetlerinin fiyatları, üreticinin rekabet gücünü azalttığı için reel sektörde beklenen gelişmeler sağlanamamaktadır. Kurumsal alt yapı sorunları, kırtasiyecilik, vergi gelirlerindeki noksanlıklar, bütçe açıklarının yüksekliği, tarımsal destekleme politikalarının bütçe üzerinde yük haline dönüşmesi ve istihdam oranlarındaki düşme Türkiye Ekonomisinin kalıcı sorunlarıdır. ¹

Şubat - Kasım 2000 aylarında yaşanan krizler, özellikle bankacılık kesiminin zayıflıklarını göstermiş ve mali piyasalarda önemli değişimlere neden olmuştur. Özellikle bu iki önemli kriz sonrasında bankacılık kesiminde önlemler almak, döviz kurunda ve yerli parada istikrar sağlamak amacıyla 2001 yılı itibariyle yasal açıdan örtük enflasyon hedeflemesi politikasına başlanmıştır. ²

Sonuç olarak, Türkiye ekonomisi için, faiz oranları enflasyon üzerinde etkilidir. 2001 yılı itibariyle yasal yoldan başlayan Örtük Enflasyon hedeflemesinin 2006 yılı itibariyle fiili enflasyon hedeflemesine dönüştürülmesinin kamuoyu üzerinde pozitif etkisi, yıllarca kronik enflasyon yaşamış bir ülkede enflasyon oranının düşmeyeceğine dair katı inancın yıkılması açısından kayda değerdir.

Öte yandan ekonomide diğer makro ekonomik değişkenlerdeki istihdam oranındaki düşme, iç ve dış borçlanmanın yüksek oranlılığı, tasarruf düzeyindeki düşme ve yatırım oranlarındaki azalma enflasyon oranının kontrolüyle meydana gelen olumlu havaya gölge düşürmektedir.

Bir başka deyişle kamuoyu üzerinde olumlu etki yapan enflasyon ekonomide çözümlenmesi gereken tek sorun değildir. Başka araştırmaların konusuna giren diğer makro ekonomik değişkenlerin de enflasyon hedeflemesi politikası ile uyumlu halde gerçekleştirilmelidir.

¹ <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/OCAK2001/enflasyon.htm>

² http://www.belgenet.com/eko/program_2001.html

KAYNAKLAR

- 1) Alövsat Müslümov, Mübariz Hasanov, Cenktan Özyıldırım, "Döviz Kuru Sistemleri ve Türkiye' de Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Ekonomiye Etkileri, TÜGIAD Ekonomi Ödülleri 2003, <http://www.tugiad.org.tr/tugiad.php?sayfa=ekonomi&kategori=3&al=1>,
- 2) Anıl Duman, Inflation Targeting as a Monetary Policy and its Applicability to Developing Countries, Research Department Working Paper, No: 7, The Central Bank of The Republic of Turkey, Ankara, June 2002
- 3) Atilla Çifter, Gelişmekte Olan Ülkelerde Sürdürülebilir Büyümenin Dinamikleri, http://www.makalevarismasi.com/Makaleler/Tesvik_1.pdf
- 4) <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/OCAK2001/enflasyon.htm>
- 5) Bulent Guloglu, Fuat Erdal, Modelling Real Exchange Rate Behaviour With The Taylor Rule: An Empirical Analysis, http://www.ecomod.net/conferences/ecomod2005/ecomod2005_papers/1026.doc
- 6) Damodar Gujarati N., Basic Econometrics, Literatür Yayıncılık Dağıtım Pazarlama Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, International Edition, Third Edition, İstanbul, 1995
- 7) <http://akat.bilgi.edu.tr/others/0404.kural.pdf>
- 8) <http://ekorehber.com/haber.php?haberno=14445>
- 9) <http://ekorehber.com/haber.php?haberno=7501>
- 10) http://www.bundesbank.de/download/volkswirtschaft/mba/1999/199904mba_art03_taylor.pdf
- 11) <http://www.canaktan.org/ekonomi/kurumsal-iktisat/makaleler/optimai-kural.htm>
- 12) <http://www.ntvmsnbc.com/news/99957.asp>
- 13) http://www3.dogus.edu.tr/amuslumov/Kur/5.%Hedefleme%20_%20MHO.pdf.

- 14) İlker Parasız, Para Politikası Türkiye Uygulaması, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1998 Kamuran Malatyalı, Enflasyon Hedeflemesi, Ülke Uygulamalarına Örnekler ve Türkiye' de Uygulanabilirliği, DPT, Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü Çalışma Raporları: 1998- 01, Mart 1998
- 15) Lars E.O. Svensson, "Open-Economy Inflation Targeting", NBER Paper Series, Working Paper No: 6545, <http://www.nber.org/papers/w6545>, Cambridge, 1998
- 16) Mehtap Kesriyeli, Cihan Yalçın, Taylor Kuralı ve Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Not, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği, No: 9802, Ekim 1998
- 17) Melike Alparslan ve Pelin Ataman Erdönmez, Enflasyon Hedeflemesi, Bankacılar Dergisi, sayı: 35, 2000
- 18) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Enflasyon Hedeflemesi Rejimi, Ankara, 2006
- 19) TÜSİAD, Enflasyon ve Büyüme Dinamikleri Gelişmekte Olan Ülke Deneyimleri Işığında Türkiye Analizi, Aralık 2002, Yayın No: TÜSİAD-T/ 2002- 12/ 341
- 20) www.econturk.org/turkiyeekonomisi/bayram.doc
- 21) http://www.belgenet.com/eko/program_2001.html

Kalite Fonksiyon Göçerimi (Gop Üniversitesinde Bir Uygulama)

Kadir Ardıç*

kadirardic@yahoo.com

Osman Çevik†

ocevik@gop.edu.tr

Şeyma Gökteş‡

ÖZET

KFG, toplam kalite yönetim felsefesi içerisinde müşteri istek ve beklentilerinin karşılanmasına yönelik tasarımdan satış sonrası hizmetleri de içine alan bütünlüklü bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda esas olan müşterilerin beklentilerini sürecin her aşamasına dahil etmektir.

Bu çalışmada imalat sektöründen farklı olarak bir hizmet kurumu olan üniversitede uygulama yapılmıştır. Çalışmada yüksek lisans programlarının müşteri (öğrenci) istek ve beklentileri dikkate alınarak yeniden tasarlanması amaçlanmıştır.

Sonuç olarak çalışmadan elde edilen bulgular çerçevesince yüksek lisans programının nasıl olması gerektiği hususu önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kalite Fonksiyon Göçerimi, Kalite Evi, Yüksek Öğretim

ABSTRACT

Quality Function Deployment is an integrated approach that includes the processes from product design to after-sales services to cover the customer's desire and expectations in total quality management philosophy.

In this study differently from the previous researchs QFD is applied in a university that is a service company not a manufacturing firm. The aim of the study is

*Doç.Dr.,Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü Öğretim Üyesi

†Doç.Dr.Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü Öğretim Üyesi

‡Gaziosmanpaşa Üniversitesi, SBE, İşletme ABD Yüksek Lisans Öğrencisi